

Мистецтвознавство

УДК 783.8:78.071.2

Сипа Михайло Григорович

*викладач кафедри народних музичних інструментів та вокалу
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка*

Сыпа Михаил Григорьевич

*преподаватель кафедры народных музыкальных инструментов и вокала
Дрогобычский государственный педагогический университет
имени Ивана Франко*

Sypa Mykhailo

*Teacher of the Department of Folk Musical Instruments and Vocals
Drogobych State Pedagogical University named after Ivan Franko*

**СПЕЦИФІКА ІНТЕРПРЕТАЦІЇ БОГОСЛУЖБОВОЇ МУЗИКИ
ДИРИГЕНТОМ ТА РЕГЕНТОМ
СПЕЦИФИКА ИНТЕРПРЕТАЦИИ БОГОСЛУЖЕБНОЙ МУЗЫКИ
ДИРИЖЕРОМ И РЕГЕНТОМ
SPECIFICATION OF THE INTERPRETATION OF SERVICE MUSIC
BY KAPPELLMEISTER AND MEISTER**

Анотація. Прослідковано відмінності між професійною діяльністю диригента та регента щодо інтерпретації Богослужбової музики. В основі порівняльної характеристики наступні аспекти: мета діяльності я диригента та регента, домінуючі завдання, вибір музичного твору та розуміння відповідності між словесним та музичними образами.

Ключові слова: Богослужбовий спів, диригент, регент, інтерпретація.

Аннотация. Прослежены различия между профессиональной деятельностью дирижера и регента относительно интерпретации

Богослужбного пения. В основе сравнительной характеристики следующие аспекты: цель деятельности дирижера и регента, доминирующие задания, выбор музыкального произведения и понимание соответствия между словесным и музыкальным образами.

Ключевые слова: *Богослужбное пение, дирижер, регент, интерпретация.*

Summary. *There are analyzed the differences between professional activity of kapellmeister and meister while interpret Service music. The basis of comparative characteristic are such aspects as the aim of activity of both kapellmeister and meister, the dominating tasks, the choice of musical composition and the apprehension of accordance between verbal and musical image.*

Key words: *Service music, kapellmeister, meister, interpretation.*

Постановка проблеми. Хорове диригування на території сучасної України було започатковане Церквою в той час, коли ще не існувало жодного світського хору. Керівників первісних церковних хорів називали «регентами». На сьогоднішній день Богослужбова музика звучить як у храмі, так і на сцені під керівництвом, відповідно, регента та диригента. Але якщо в Україні є вже не одна диригентська школа, то регентство практично відновлює свою діяльність.

З проголошенням незалежності нашої держави та відродженням духовного життя, при духовних семінаріях з'являються перші дяківсько-регентські курси, а згодом і школи. Однак, відчувається брак професійних регентів, котрі б змогли поділитися «живим» досвідом регентури. Винятком постають поодинокі професійні керівники церковних хорів з діаспори.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки з'явилися окремі наукові дослідження, присвячені вивченню музичної діяльності

регента. Такою є розвідка української дослідниці Наталії Костюк [1]. Викликає зацікавлення також стаття російського науковця Бориса Критського у співавторстві з Аелітом Драмбяном щодо діяльності хормейстра та регента [2].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою нашої розвідки є здійснити порівняльний аналіз особливостей та проблем виконавської інтерпретації Богослужбової музики під керівництвом диригента та регента.

Виклад основного матеріалу. Згідно з музичною термінологією, диригент (від фр. «diriger») – «керівник колективу музикантів, який об'єднує виконавців з оркестру, хору, оперної або балетної вистави з метою досягнення єдиного трактування та художньої досконалості. Диригент передає свої задуми за допомогою спеціальної системи прийомів – мануальної техніки, виразу обличчя, погляду тощо» [7].

Трактування терміну «регент» знаходимо у тлумачному словнику української мови. Це той, що керує, тобто керівник церковного хору. Регент «підбирає співців, навчає їх, керує хором під час Богослужіння. Підготовка регентів проводиться в духовних навчальних закладах України. Звання регента присвоюють після закінчення курсів при семінаріях» [4, С. 477].

Загалом диригенти – це люди, котрі мають середню спеціальну чи вищу спеціальну освіту і пройшли відповідну практику у сфері своєї діяльності. Вони знають не лише нотну грамоту, але й уміють безпосередньо її використовувати, роблячи переклади, обробки, аранжування, інструментовки і т. д.

Для успішного і якісного, в музичному плані, проведення Богослужіння на високому професійному рівні регенту, окрім закінчення відповідних курсів, необхідна також музична освіта. До того ж це повинна бути людина віруюча – практикуючий християнин, котрий максимально прагне піднести молитву через спів до Бога.

Якщо співставити інтерпретацію Богослужбової музики під керівництвом диригента та регента, то це дає змогу виокремити низку відмінностей, що проявляються у таких аспектах як:

- мета діяльності;
- поставлені завдання;
- вибір музичного твору (інтерпретації композитора на той чи інший Богослужбовий текст);
- розуміння відповідності між словесним та музичними образами.

Розглянемо мету діяльності. Диригент, працюючи для публіки, намагається усіма доступними йому засобами музичної виразовості позитивно вплинути на слухача. Маючи на меті продемонструвати свій високий професійний рівень та вокально-хорові можливості хору, диригент, як правило, намагається обрати для виконання не простішу, а складнішу версію музичного оформлення Богослужбового тексту, прагнучи водночас найефективнішої інтерпретації. Кінцевою метою диригента є справити максимально позитивне враження на публіку, викликати емоції реципієнтів, вразити і зворушити їх. Як наслідок, диригент отримує аплодисменти, хороші відгуки слухачів та у ЗМІ, визнання, а також славу.

Натомість регент, підносячи молитву до Бога, прагне, відповідними до словесного образу того чи іншого Богослужіння засобами музичної виразовості, створити атмосферу діалогу між людьми та Богом. Метою регента є наблизити мирян до Бога через молитовний спів.

Завдання диригента полягає у тому, щоб за допомогою оркестру чи хору донести до слухача задум композитора, збагативши його власною диригентською інтерпретацією. При цьому, диригент пропонує своє розуміння музичного твору.

Завдання ж регента у тому, щоб із численних музичних версій тієї чи іншої частини Богослужіння віднайти найвдалішу композиторську інтерпретацію, де музичний образ якнайповніше відповідав би словесному.

Прийнятним тут є вибір окремих частин запропонованого композитором Богослужіння.

Безумовно, що особливу увагу як диригент, так і регент приділяє вибору музичного твору (інтерпретації композитора на той чи інший Богослужбовий текст). Диригента часто приваблюють музичні тексти, наповнені різними мелодійними зворотами, прикрашені мелізматикою, в яких наявні solo. У деяких партіях таких музичних творів трапляються divisi та інші поділи голосів. Тема може часто переходити із однієї партії в іншу і знову повертатися в основну. Загалом у таких музичних творах акцент зосереджено на красивому, ефектному, інколи віртуозному звучанні. Також до уваги беруться полотна із великим діапазоном голосів, що, безумовно, далеко не під силу «середньостатистичному» хорові.

Практика показує, що використання під час Богослужінь духовних музичних творів високої складності робить із активних мирян – пасивних, оскільки під час звучання таких творів присутні не в змозі долучитися до виконання і підспівують невірно, намагаючись «встигати» разом із професіоналами-артистами.

Регент, який постійно працює з церковним хором і є практикуючим християнином, стоїть ближче до низки нюансів та особливостей Богослужбового музичного виконання у порівнянні з диригентом, котрий займає більш віддалену у цьому плані позицію. І це твердження не є безпідставним, адже для того, щоб знати, який музичний твір і якого композитора та у якому аранжуванні вибрати для Богослужіння, необхідно брати до уваги його значимість у відповідному контексті, рівень важливості тієї чи іншої частини, не залишаючи осторонь вимоги церковного права (наприклад, щодо «оглашених»), оскільки йдеться не просто про професійний спів, а про співану молитву, котра стоїть вище кваліфікованого виконання Богослужбового твору.

Як ми уже зазначали у попередніх публікаціях [5; 6] далеко не кожен духовний музичний твір може стати Богослужбовим, а точніше співаною молитвою, завдання якої просити, перепрошувати, дякувати та прославляти Творця, а не підкреслювати те, чим Він нас наділив (голосом, умінням і т.д.), тому що «...гордим Бог противиться, а смиренних підносить» [3].

Диригуючи Службу Божу (Божественну Літургію), чи інше Богослужіння, регент також не повинен забувати про віковий ценз усіх присутніх у храмі. Він мав би віднайти «золоту середину», щоб і старі, і молоді, і діти розуміли про що йдеться у співі, а не заливали мелодикою словесний образ. Регент враховує також засоби музичної виразовості (темп, штрих, динаміку, регістр хору, орфоєпію, дикцію) та інші штрихи (акустику храму), навіть погоду (перепади тиску), оскільки від цього залежить активність та реакція хористів, що теж впливає на відтворення музичного образу під час Богослужіння.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, інтерпретація Богослужбової музики диригентом та регентом містить низку відмінностей, що пов'язано не лише зі специфікою призначення обох, а й з тим, що регент покликаний робити наголос на молитві як зверненні до Бога, тобто не зловживати музичним образом, а також, знаючи можливості ввіреного йому церковного хору, ознайомити усіх його учасників із підходом до виконання Богослужбових музичних творів. Диригент, здебільшого, акцентує на версії духовного музичного тексту, у якому значення словесного образу у кореляції з музичним набирає другорядної ваги, що, своєю чергою, здатне стати причиною пасивності мирян щодо рецепції Богослужбових словесних текстів. Запропоноване дослідження постає одним з аспектів вивчення особливостей виконання Богослужбової музики.

Література

1. Костюк Н. О. Діяльність регентів у царині богослужбово-музичної культури України початку ХХ століття / Наталія Костюк // Наукові записки. Серія: мистецтвознавство. – 2012. – №2. – С.121-129.
2. Критский Б. Д. Хормейстер и регент. Грани профессионального мастерства (Б. Д. Критский) // Вестник ПСТГУ. – Серия V : Вопросы истории и теории христианского искусства. – М. : ПСТГУ, 2017. – Вып. 26. – С. 152-161.
3. Повна Симфонія до Святого Письма Старого та Нового Завіту / уклад. і відп. ред. П. Смук. – Львів : Свічадо, 2004. – 1309, [1] с.
4. Словник української мови в 11 томах [за ред. І. К. Білодіда]. – К.: Наукова думка, 1970 – 1980.– Т. 8, 1977. – С. 477.
5. Сипа М. Музичний образ у церковному співі / Михайло Сипа // Музичне мистецтво ХХІ століття – історія, теорія, практика [зб. наук. праць інституту музичного мистецтва ДДПУ]. – Вип. 3. – Дрогобич – Кельце – Каунас – Алмати – Посвіт, 2017. – С. 58-65.
6. Сипа М. Г. Типологічні особливості духовних музичних творів / Михайло Сипа // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». – № 11 (51). – Т.1. – К., 2018. – С. 26-29.
7. Юцевич Ю. Є. Музика : словник-довідник / Ю. Є. Юцевич // Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2009. – 352 с.